

УДК 339.138 (075.8)

Яна Анатоліївна АВДІЄНКО

викладач кафедри маркетингу, Одеський національний економічний університет, Україна,
e-mail: alizettaki309@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9494-4034>

ЦЕНТР СУБКОНТРАКТАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФРАСТРУКТУРИ ПРОМИСЛОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Авдієнко, Я. А. Центр субконтрактації як елемент інфраструктури промислового ринку України // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць (ISSN 2313-4569); за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2018. № 2 (66). С. 46–54.

Анотація. У статті наведено авторське визначення поняття «субконтрактація» в умовах трансформації ринку в напрямку цифрової економіки. Розглянуто сутність терміну «Центр субконтрактації», різноманітні рішення щодо створення інституціональної бази Центру субконтрактації та його основні функції. Зазначено, що одним з найбільш доцільних шляхів подолання кризових явищ в промисловості України може бути застосування сучасних форм господарювання, а саме, налагодження субконтрактних відносин між різномасштабними підприємствами. Удосконалено методика вибору промислових регіонів на основі системи економічних показників та кластерного аналізу, у яких є потенціал для формування субконтрактаційних відносин між промисловими підприємствами. Ця методика, на відміну від попередніх, враховує розмір підприємств, кількість зайнятих та найманих працівників, витрати на оплату праці, обсяг реалізованої продукції, фінансовий результат. На основі системи економічних показників визначено структуру ринку промислових підприємств України для виявлення промислових регіонів, в яких можуть виникнути варіанти ефективних субконтрактних взаємозв'язків різномасштабних підприємств. Доцільним є більш ґрунтовне дослідження промисловості та машинобудівної галузі Одеської області, яка входить до кластеру найбільш промислово-розвинених регіонів України за результатами аналізу показників розвитку підприємництва. Розроблено методичні основи щодо варіантів створення Центру субконтрактації в м. Одеса, принципів його фінансування, переліку послуг, які будуть надаватися, та забезпечення його маркетингових функцій. Показано ефект від діяльності Центру субконтрактації як інфраструктурного об'єкта підтримки суб'єктів підприємництва для м. Одеси та країни в цілому.

Ключові слова: промислова кооперація; субконтрактація; Центр субконтрактації; маркетингові функції; комунікаційно-інформаційні технології.

Яна Анатольевна АВДИЕНКО

преподаватель кафедры маркетинга, Одесский национальный экономический университет,
Украина, e-mail: alizettaki309@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9494-4034>

ЦЕНТР СУБКОНТРАКТАЦИИ КАК ЭЛЕМЕНТ ИНФРАСТРУКТУРЫ ПРОМЫШЛЕННОГО РЫНКА УКРАИНЫ

Авдиенко, Я. А. Центр субконтрактації як елемент інфраструктури промислового ринку України // Вестник социально-экономических исследований : сб. науч. трудов (ISSN 2313-4569); под ред. М. И. Зверякова (глав. ред.) и др. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2018. № 2 (66). С. 46–54.

Аннотация. В статье представлено авторское определение понятия «субконтрактация» в условиях трансформации рынка в направлении цифровой экономики. Рассмотрены сущность термина «Центр субконтрактації», различные решения по созданию институциональной базы Центра субконтрактації и его основные функции. Отмечено, что одним из наиболее целесообразных путей преодоления кризисных явлений в промышленности Украины может быть применение современных форм хозяйствования, а именно, налаживание субконтрактных отношений между разномасштабными предприятиями. Усовершенствована методика выбора промышленных регионов на основе системы экономических показателей и кластерного анализа, у которых есть потенциал для формирования субконтрактных отношений между промышленными предприятиями. Эта методика, в отличие от предыдущих, учитывает размер предприятий, количество занятых и наемных работников, расходы на оплату труда, объем реализованной продукции, финансовый результат. На основе системы экономических показателей определена структура рынка промышленных предприятий Украины для выявления промышленных регионов, в которых могут возникнуть варианты эффективных субконтрактных взаимосвязей разномасштабных предприятий. Целесообразным

является более детальное исследование промышленности и машиностроительной отрасли Одесской области, которая входит в кластер наиболее промышленно развитых регионов Украины по результатам анализа показателей развития предпринимательства. Разработаны методические основы относительно вариантов создания Центра субконтрактації в г. Одесса, принципов его финансирования, перечня услуг, которые будут предоставляться, и обеспечения его маркетинговых функций. Показан эффект от деятельности Центра субконтрактації как инфраструктурного объекта поддержки субъектов предпринимательства для г. Одессы и страны в целом.

Ключевые слова: промышленная кооперация; субконтрактація; Центр субконтрактації; маркетинговые функции; коммуникационно-информационные технологии.

Yana AVDIENKO

Lecturer, Department of Marketing, Odessa National Economic University, Ukraine,
e-mail: alizetaki309@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9494-4034>

SUBCONTRACTING CENTER AS AN ELEMENT OF INFRASTRUCTURE OF UKRAINIAN INDUSTRIAL MARKET

Avdiienko, Y. (2018). Subcontracting center as an element of infrastructure of Ukrainian industrial market. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Tsentri subkontraktatsii yak element infrastruktury promyslovoho rynku Ukrainy; za red.: M. I. Zveriyakova (gol. red.) ta in.], Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 2 (66), pp. 46–54.

Abstract. The article presents author's own definition of the «subcontracting» concept in conditions of market transformation towards the digital economy. The essence of the term «Subcontracting Center», various decisions on creation of institutional base of the Subcontracting Center and its main functions are considered. It is noted that one of the most expedient ways to overcome the crisis phenomena in Ukrainian industry can be the application of modern forms of management, namely, the establishment of subcontracted relations between different-scale enterprises. The methodology for selecting industrial regions, which have the potential for forming subcontracting relations between industrial enterprises, based on the economic indicators system and cluster analysis is improved. This methodology, unlike the previous ones, takes into account the size of enterprises, the number of employees and wage earners, labor costs, the volume of products sold, and the financial result. On the basis of economic indicators system, the market structure of Ukrainian industrial enterprises is determined to identify industrial regions, in which there may be options of effective subcontractual interrelations of different-scale enterprises. A more detailed research of industry and machine-building industry of Odessa region, which is the part of cluster of the most industrialized Ukrainian regions, based on the results of analysis of the entrepreneurship development indicators, is advisable. The methodical bases of the options for creating Subcontracting Center in Odessa, the principles of its financing, the list of services to be provided, and the provision of its marketing functions, are developed. The effect of activity of the Subcontracting Center as an infrastructure object for supporting business entities in Odessa and the country as a whole is shown.

Keywords: industrial cooperation; subcontracting; subcontracting center; marketing functions; communication and information technologies.

JEL classification: M110; M210; M310

Постановка проблеми у загальному вигляді. У складних і нестабільних умовах економічного розвитку України, в період посилення конкурентної боротьби між виробниками, в тому числі і на світових ринках, необхідний пошук інноваційних інструментів організації промислового виробництва на підприємствах. Однією з результативних форм господарювання, здатних оптимізувати витрати та зберегти при цьому високу якість і цінові параметри продукту, є субконтрактація. В умовах інноваційного вектора розвитку промисловості застосування цього виду промислової кооперації є актуальним для України.

Аналіз міжнародного досвіду впровадження субконтрактних відносин та формування мережі спеціалізованих Центрів субконтрактації як інфраструктурних одиниць підтримки таких показав, що цей вид кооперації підприємств є дієвим і необхідним як для бізнесу, так і для країни в цілому. Важливим є забезпечення необхідної інфраструктури для налагодження

субконтрактних відносин, складовими якої є регіональні та міжрегіональні центри субконтрактації.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Розвитку коопераційних відносин було присвячено багато праць класиків економічної науки, таких як К. Маркс, Д. Рікардо, А. Сміт та ін. Напрямки розвитку різних форм кооперації знайшли доволі широке відображення в працях сучасних зарубіжних і вітчизняних науковців. Теоретичні положення щодо промислової кооперації та її форм розглядали Е. Дряхлов [1, с.13–18], Л. Хлебников [2, с.25–29], А. Добронравов [3, с.24–27], І. Петрищева [4, с.30–39], Л. Христофорова [5, с.15–24] та ін. Дослідження цих вчених були спрямовані на визначення основних відмінних рис та особливостей субконтрактації порівняно з іншими формами промислової кооперації, а також виявлення перешкод на шляху впровадження цієї форми. Питаннями становлення коопераційних відносин та їх економічної ефективності в Україні займаються такі автори, як Д. А. Антонюк [6, с.53–60], М. А. Бабій [7, с.53–57], О. С. Кічук [8, с.212–216], І. Л. Решетнікова [9, с.84–92], Н. Л. Шлафман [10, с.86–88] та ін. Проте, відсутні теоретико-методичні розробки щодо варіантів організації мережі та Центрив субконтрактації в Україні, як інфраструктурних одиниць промислового ринку, та положення відносно маркетингової складової цього процесу, яка стає однією з основних в умовах сучасного ринку в інфраструктурному забезпеченні субконтрактних відносин.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Результати аналізу сучасної наукової літератури та міжнародного досвіду застосування субконтрактації показали, що використання даного механізму промислового співробітництва між різномасштабними підприємствами дозволило більшості індустріально-розвинених країн досягти високої ефективності й конкурентоспроможності промислового виробництва. Міжнародний досвід формування мережевих структур, заснованих на об'єднанні систем підтримки промислової кооперації, демонструє, що одним з ключових факторів успіху є наявність детально розроблених і узгоджених принципів, форматів і механізмів взаємодії та функціонування в рамках єдиної мережі. У вітчизняній літературі на сьогодні недостатньо розробок щодо теоретико-методичних положень щодо варіантів організації Центрив субконтрактації в Україні та їх маркетингового забезпечення.

Постановка завдання. Метою статті є розробка теоретико-методичних основ щодо створення Центру субконтрактації в Одесі, як інфраструктурної одиниці, з урахуванням промислового потенціалу міста (ресурсних можливостей підприємств, наявності розвинутої транспортно-логістичної мережі тощо).

Виклад основного матеріалу дослідження. Існуючий рівень виробничої кооперації в Україні відстає від реальної потреби у взаємовигідній співпраці промислових підприємств в умовах розвитку цифрової економіки. Однією з істотних проблем, що перешкоджає становленню кооперації різномасштабних підприємств, є «інформаційний вакуум»: великі компанії практично не мають інформації про потенційні (виробничі, збутові, інноваційні тощо) можливості та потреби (в приміщенні, обладнанні тощо) малих фірм. У свою чергу, більшість малих фірм не можуть самостійно вийти на рівень керівництва великого підприємства для обговорення можливих перспектив їх спільної роботи. У результаті, навіть будучи зацікавленими у кооперації, суб'єкти малого та великого підприємства продовжують працювати ізольовано один від одного [11, с.60–63].

Для того, щоб цей розрив подолати й скоротити недостатньо тільки власних зусиль зацікавлених у партнерстві суб'єктів господарювання. Потрібна ще організаційна та інформаційна підтримка ззовні.

В останні роки функціонування більшості великих промислових підприємств відбувається в умовах взаємопроникнення і «перетікання» процесів господарської діяльності з реального ринку до віртуального і навпаки. Швидкість змін складного реально-віртуального економічного середовища і його особливостей, які вже сформувалися, висувають високі вимоги до традиційних ієрархічних інститутів і структур, великому та середньому бізнесу, в цілому до учасників промислового ринку. Виникає необхідність

формування інших конкурентоспроможних бізнес-стратегій, використання інноваційних технологій у створенні, розподілі та просуванні прогресивних ідей, товарів і послуг в якісно нових умовах ринку [12, с.6–12].

Вважаємо, що одним із найбільш доцільних шляхів подолання кризових явищ в промисловості України може бути налагодження субконтрактних відносин між різномасштабними підприємствами, що в умовах становлення інформаційної економіки та розвитку науково-технічного прогресу набуває інноваційного характеру функціонування [13, с.75–79].

Субконтрактація – це форма виробничої кооперації, яка передбачає довгострокові партнерські взаємовідносини між різномасштабними промисловими підприємствами на основі договору-підряду, з метою підвищення ефективності виробничого процесу і задоволення попиту на якісну, конкурентоспроможну продукцію на базі інформаційно-комунікаційних технологій в умовах трансформації ринку в бік цифрової економіки [12; 13].

Аналіз міжнародного досвіду застосування субконтрактних відносин показав, що поява спеціалізованих інфраструктурних організацій (наприклад, Центрив субконтрактації), що надають послуги, дозволяють підприємствам швидко та ефективно знаходити партнерів-замовників і постачальників. Такі організації-центри (біржі) субконтрактації діють у всьому світі, їх діяльність підтримується Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), територіальними торгово-промисловими палатами, асоціаціями виробників.

Центр субконтрактації – це організація, що сприяє розвитку підприємництва й формує інфраструктуру промисловості на міжрегіональному, регіональному чи локальному рівнях.

Діяльність Центру субконтрактації має інституціональний характер, здійснюється в інтересах регіону/галузі та не має бути прямо орієнтована на одержання прибутку, але поступовий вихід Центра на самоокупність – одна з необхідних задач діяльності Центра. Водночас, досвід, накопичений у промислово розвинених країнах, свідчить про те, що зусилля щодо створення і реалізації Центра субконтрактації приводять до успіху, тільки якщо Центр має певну оперативну і бюджетну самостійність [14, с.92].

Створення інституціональної бази Центру субконтрактації припускає різноманітні рішення. Спосіб добору й реалізації має забезпечувати оптимальне сполучення економічності, ефективності та прийнятності для місцевих субконтракторів.

Оскільки метою статті є дослідження структури промисловості України для визначення найбільш перспективних територій формування можливих Центрив субконтрактації та розробка теоретико-методичних основ їх організації, була розглянута структура промислових підприємств України в розрізі регіонів та удосконалена методика вибору промислових регіонів на основі наступної системи економічних показників:

- кількість підприємств за розмірами;
- кількість зайнятих працівників;
- кількість найманих працівників;
- витрати на оплату праці;
- обсяг реалізованої продукції;
- фінансовий результат.

В дослідженні використано генеральну сукупність із 1865530 різномасштабних промислових підприємств по 24 областях України [15].

У два етапи був проведений кластерний аналіз на базі 6 економічних показників, які запропоновані автором.

У результаті 1 етапу проведення ієрархічної кластеризації в кожній сукупності було виділено 3 кластери великих, середніх та малих промислових підприємств України. Другий етап аналізу полягав у об'єднанні результатів ієрархічної кластеризації різномасштабних промислових підприємств. В результаті кластерного аналізу були отримані 3 кластери – «промислові гіганти», «міцні позиціонери» й «послідовники», та виділено галузь машинобудування (табл. 1).

Галузі машинобудування, які увійшли до промислових кластерів
(розроблено автором)

№ з/п	Назва промислового кластера	Галузі машинобудування
1	Промислові гіганти	<ul style="list-style-type: none"> – Ракетно-космічна та авіапромисловість – Автомобільна промисловість – Транспортне машинобудування – Суднобудування – Важке машинобудування – Електротехніка та приладобудування – Побутова техніка
2	Міцні позиціонери	<ul style="list-style-type: none"> – Суднобудування – Сільськогосподарське машинобудування – Електротехнічна галузь – Автомобільна галузь
3	Послідовники	<ul style="list-style-type: none"> – Сільськогосподарське машинобудування – Електротехнічне машинобудування – Устаткування і приладобудування – Вантажопасажирські автомобілі – Електротехнічна галузь

Як показує світовий досвід Центри субконтрактації виникають в місцях скупчення різномасштабних промислових підприємств.

Кожний кластер характеризується специфічною структурою підприємств за розмірами (рис. 1), який буде відображати особливості функціонування Центру субконтрактації.

Рис. 1. Структура кластерів за розмірами підприємств (розроблено автором)

Оскільки Одеська область належить до найбільш промислово-розвинених регіонів України по аналізу соціально-економічних показників розвитку підприємництва, можливим є розгляд гіпотези щодо створення Центру субконтрактації в м. Одеса. Хоча в м. Одеса представлено не так багато потенційних підприємств-учасників, однак нова регіональна політика держави, яка пов'язана з геополітичними факторами та наявністю в м. Одеса транспортно-логістичного потенціалу – стимулюватиме входження до Центру.

Автором запропоновано створення Центру субконтрактації в м. Одеса за підтримки

будь-якої некомерційної організації, об'єднання, які зацікавлені в розвитку підприємництва.
На рис. 2 запропонована можлива організаційна структура Центру субконтрактації.

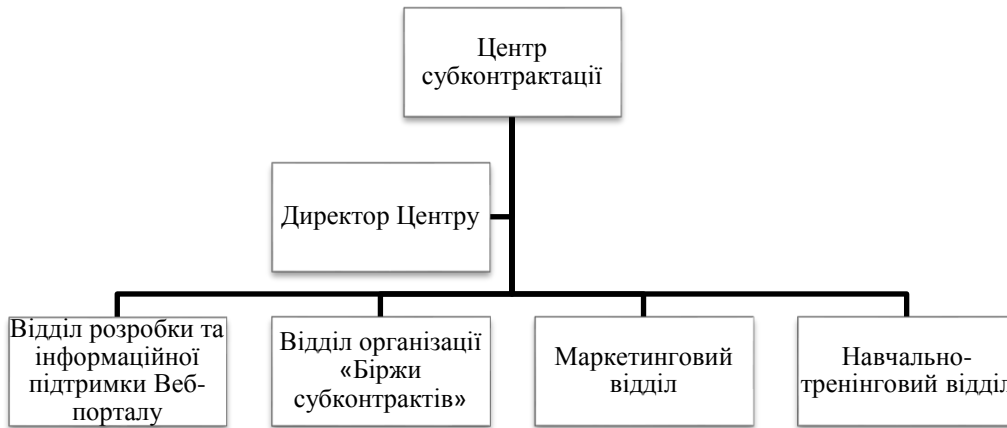

Рис. 2. Організаційна структура Центру субконтрактації (розроблено автором)

Послуги, що надаються Центром субконтрактації підприємствам, представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік послуг, що надаються Центром субконтрактації підприємствам (розроблено автором)

Послуги підприємствам-субконтракторів	Послуги підприємствам-виконавцям (допомога в пошуку, відборі та розвитку субконтракторів)	Послуги підприємствам і організаціям, які не обов'язково є учасниками субконтрактних відносин
<ul style="list-style-type: none"> – послуги комерційного посередництва; – інформаційне обслуговування; – послуги щодо просування субконтрактних можливостей. 	<ul style="list-style-type: none"> – проведення тендерів (регламентованих конкурсних і позаконкурсних конкурентних закупівель субконтрактної продукції); – цільовий пошук субконтракторів, які мають унікальне технологічне обладнання; – аналіз ринку альтернативних підрядників(в тому числі для підприємств, що здійснюють реструктуризацію з переходом на субконтрактну схему організації виробництва); – кваліфікаційний аналіз субпідрядників, розробка і реалізація програм розвитку постачальників, в тому числі із залученням донорських коштів; – розробка і впровадження інформаційних систем, що забезпечують взаємодію підприємства з контракторами; – реалізація субконтрактів «під ключ», з повною відповідальністю перед контрактором і субконтракторів; – юридичне забезпечення і супровід субконтрактів, організація страхування субконтрактів і залучення фінансування. 	<ul style="list-style-type: none"> – проведення презентаційних семінарів (просування технологій, обладнання, інструменту); – комерційне посередництво при продажу матеріалів, обладнання.

Фінансування Центру субконтрактації передбачається за рахунок наступних джерел:

- кошти, надані організацією-засновником;
- кошти (фіксований %), одержувані Центром від укладених договорів між підприємствами-контракторами та малими підприємствами-субконтракторами;
- членські внески від нових учасників Союзу;
- кошти від надання додаткових послуг: проведення виставок, консультування, страхування, юридичний супровід, маркетинговий аудит.

Необхідна грамотна маркетингова діяльність Центру зі створення та просування своїх послуг з метою прискорення комерціалізації цього проекту. Як і для будь-якого підприємства в ринковому середовищі, маркетинг Центру субконтрактації передбачає:

- вивчення особливостей маркетингового середовища даного територіально-господарського утворення, у тому числі макро- та мікрорекламного середовища;
- формування маркетингової системи інформації даного Центру; проведення систематичних маркетингових досліджень по динаміці та тенденціям попиту і пропозиції на ринку пропонувані Центром послуг;
- сегментування ринку і вибір своїх ринкових ніш: визначення своєї цільової аудиторії; за допомогою маркетингових досліджень розуміння поведінки споживачів для їх ефективної пропозиції й реалізації; позиціонування на локальному, державному та міжнародному ринку інноваційних продуктів і послуг;
- маркетингове стратегічне планування: дослідження конкурентного середовища та оцінка своїх конкурентних переваг, вибір стратегії розвитку і складання плану;
- розробка комплексу маркетингу: товарної, цінової, комунікативної політики та політики розподілу продукції й послуг Центру;
- маркетинговий контроль і аудит, перевірка отриманих результатів і коригування з тактичними планами маркетингової діяльності.

Від діяльності Центру субконтрактації як інфраструктурного об'єкта підтримки суб'єктів підприємництва для м. Одеси та країни в цілому передбачається ефект у вигляді:

- модернізації виробничих потужностей підприємств машинобудівного комплексу Одеського регіону;
- збільшення виручки суб'єктів підприємництва, залучених в діяльність Центру;
- створення нових вискоелективних робочих місць;
- збільшення податкових надходжень до бюджетів різних рівнів;
- підвищення якості та конкурентоспроможності машинобудівного виробництва регіону;
- імпортозаміщення машинобудівної продукції;
- зростання інвестицій в малий бізнес у машинобудівній галузі;
- розвиток кооперації в регіоні.

Одеса має потужний виробничий потенціал, розгорнуту транспортну сітку та необхідну інфраструктуру для можливості організації субконтрактних відносин.

Висновки і перспективи подальших розробок. Сьогоднішні реалії української економіки підштовхують науковців та представників бізнесу до пошуку ефективних інструментів підвищення рівня розвитку промисловості. Серед них варто виділити субконтрактацію – сучасний вид промислової кооперації різномасштабних підприємств, який вже зарекомендував себе як дієвий механізм вдосконалення виробництва підприємств таких розвинених країн як Японія, США, Китай, Франція, Німеччина, Італія, Іспанія, Фінляндія тощо. Центри субконтрактації цих країн організовані в спеціалізовані мережі з урахуванням вектору державної підтримки бізнесу та відповідної моделі. Необхідним є створення такої інфраструктури на основі мережі Центрів субконтрактації в Україні.

Перспективи подальших розробок полягають в аргументації теоретико-методичних основ організації Центру субконтрактації в Одесі в рамках виконання грантових програм щодо підтримки розвитку підприємництва України, які фінансуються за рахунок ЄС та доцільність організації Центру субконтрактації за допомогою залучення міжнародних інвестицій.

Література

1. Дряхлов Е. Субконтрактація – вибор нової Європи // *Оборудование*. 2011. № 5. С. 13–18.
2. Хлебников Л. Аутсорсинг как инструмент снижения затрат и оптимизации бизнес-системы // *Управление компанией*. 2007. № 19. С. 25–29.
3. Добронравов А. Н. Субконтрактація и аутсорсинг // *Финансовый менеджмент*. 2003. № 3. С. 24–27.
4. Петрищева И. В. Особенности развития форм производственной кооперации различных предпринимательских структур // *Народное хозяйство. Вопросы инновационного развития*. 2011. № 1. С. 30–39.
5. Христофорова Л. В. Субконтрактинг как экономическая категория и как особый элемент «новой экономики» // *Проблемы современной экономики*. 2010. № 3. С. 15–24.
6. Антонюк Д. А. Аутсорсинг та субконтрактинг як механізми інституціональної інфраструктури підприємництва в умовах мегарегіональної інтеграції України // *Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наук. праць / ПДТУ*. Маріуполь, 2015. Вип. 30. С. 53–60 (Серія : Економічні науки).
7. Бабій М. А. Аутсорсинг як нова концепція ведення бізнесу // *Зовнішня торгівля : право та економіка*. 2007. № 6. С. 53–57.
8. Кічук О. С. Сучасні форми інтеграції промислових підприємств // *Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць*. 2011. № 42 (2). С. 212–216.
9. Решетнікова І. Л. Субконтрактні відносини в ланцюгу поставок промислового підприємства // *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 3 (15). С. 84–92.
10. Шлафман Н. Л. Інтернет-технології забезпечення механізму субконтрактації у промисловості // *Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України*. Серія : Економічні науки. 2008. № 1. С. 86–88.
11. Литовченко І. Л. Маркетинг в умовах дуальності сучасного промислового ринку // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Економічні науки. 2015. № 10. Ч. 3. С. 60–63.
12. Литовченко І. Л., Хмелярова Я. А. Субконтрактація как современная форма промышленной кооперации // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. № 10 (2). С. 6–12.
13. Литовченко І. Л., Хмелярова Я. А. Дослідження поняття «субконтрактація» як сучасної форми виробничої кооперації // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 11. С. 75–79. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_11/102.pdf (дата звернення: 20.04.2018).
14. Shlafman N. L., Zhuravleva T. O., Oliyunk N. M. Mechanisms of cooperation of small and large entrepreneurship in Ukraine // *Problems of development modern science : theory and practice*. 2016. С. 92.
15. Информационная система субконтрактації – пример эффективного применения информационных технологий для развития малого бизнеса. URL: http://subcontract.ru/Docum/DocumList_DocumFolderID_16.html (дата звернення: 22.04.2018).
16. Державна служба статистики України : сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2018).

References

1. Dryakhlov, E. (2011). *Subcontracting is the choice of the new Europe [Subkontraktatsiya – vybor novoy Evropy]*, *Oborudovanie*, No. 5, s. 13–18 [in Russian]
2. Khlebnikov, L. (2007). *Outsourcing as a tool for reducing costs and optimizing business system [Autsorsing kak instrument snizheniya zatrat i optimizatsii biznes-sistemy]*, *Upravlenie kompaniey*, No. 19, s. 25–29 [in Russian]

3. Dobronravov, A. N. (2003). *Subcontracting and outsourcing* [Subkontraktatsiya i outsorsing], *Finansovyy menedzhment*, No. 3, s. 24–27 [in Russian]
4. Petrishcheva, I. V. (2011). *Features of the development of forms of industrial cooperation of various entrepreneurial structures* [Osobennosti razvitiya form proizvodstvennoy kooperatsii razlichnykh predprinimatelskikh struktur], *Narodnoe khozyaystvo. Voprosy innovatsionnogo razvitiya*, No. 1, s. 30–39 [in Russian]
5. Khristoforova, L. V. (2010). *Subcontracting as an economic category and as a special element of a «new economy»* [Subkontraktiruyemye kak ekonomicheskaya kategoriya i kak osobyy element «novoy ekonomiki»], *Problemy sovremennoy ekonomiki*, No. 3, s. 15–24 [in Russian]
6. Antonyuk, D. A. (2015). *Outsourcing and subcontracting as mechanisms of institutional infrastructure of entrepreneurship in the conditions of interregional integration of Ukraine* [Autsorsynh ta subkontraktynh yak mekhanizmy instyutsionalnoi infrastruktury pidpriemnytstva v umovakh mehahregionalnoi intehtatsii Ukrainy], *Visnyk Priazovskoho derzhavnogo tekhnichnogo universytetu, Seriya: Ekonomichni nauky, PDTU, Mariupol*, No. 30, s. 53–60 [in Ukrainian]
7. Babii, M. A. (2007). *Outsourcing as a new concept for doing business* [Autsorsinh yak nova kontseptsii vedennia biznesu], *Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika*, No. 6, s. 53–57 [in Ukrainian]
8. Kichuk, O. S. (2011). *Modern forms of industrial enterprises' integration* [Suchasni formy intehtatsii promyslovykh pidpriemstv], *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, No. 42 (2), s. 212–216 [in Ukrainian]
9. Reshetnikova, I. L. (2018). *Subcontracting relations in the supply chain of an industrial enterprise* [Subkontraktyni vidnosyny v lantsiuhu postavok promyslovoho pidpriemstva], *Ekonomichniy visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, No. 3 (15), s. 84–92 [in Ukrainian]
10. Shlafman, N. L. (2008). *Internet technology for providing the mechanism of subcontracting in industry* [Internet-tekhnologii zabezpechennia mekhanizmu subkontraktatsii u promyslovosti], *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy. Seriya «Ekonomichni nauky»*, No. 1, s. 86–88 [in Ukrainian]
11. Litovchenko, I. L. (2015). *Marketing in the conditions of the duality of the modern industrial market* [Marketing v usloviyakh dualnosti sovremennogo promyshlennogo rynku], *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, No. 10 (3), s. 60–63 [in Russian–Ukrainian]
12. Litovchenko, I. L., Khmelyarova, Ya. A. (2016). *Subcontracting as a modern form of industrial cooperation* [Subkontraktatsiya kak sovremennaya forma promyshlennoy kooperatsii], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, No. 10 (2), s. 6–12 [in Russian–Ukrainian]
13. Litovchenko, I. L., Khmelyarova, Ya. A. (2015). *Investigation of the concept of «subcontracting» as a modern form of production cooperation* [Doslidzhennia poniattia «subkontraktatsii» yak suchasnoi formy vyrobnychoi kooperatsii], *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, No. 11, s. 75–79, available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_11/102.pdf [in Ukrainian]
14. Shlafman, N. L., Zhuravleva, T. O., Oliynyk, N. M. (2016). *Mechanisms of cooperation of small and large entrepreneurship in Ukraine*, *Problems of development modern science: theory and practice*, p. 92.
15. *The subcontracting information system is an example of the effective use of information technology for small business development* [Informatsionnaya sistema subkontraktatsii – primer effektivnogo primeneniya informatsionnykh tekhnologiy dlya razvitiya malogo biznesa], available at: http://subcontract.ru/Docum/DocumList_DocumFolderID_16.html [in Russian]
16. *Official website of the State Statistics Service of Ukraine* [Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian]